

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a horítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr., $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árneműadatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A vallástanítás kérdéséhez.

II.

Hogy a vallástanból mi taníttassék a főgymn. egyes osztályaiban, arról már intézkedtek egyházkerületeink; hanem a kisebb tanintézetekre, mint pl. felsőbb leány, vagy fiúiskolákra, óvónőképezdőkre e tekintetben még nincs semmi felsőbb megállapodás; csakúgy régi módon bannak el vele, az illetékes egyház kinevezvén a vallástanárt, reá bizza, hogy belátása szerint tanítson valamit. Igaz, hogy itt-ott ez is kellő eredményre vezet. Ahol ugyanis az egyház megbízottjában lélek vagyon, az rendes tantervet készít, azt egyházi előljáróságának köteles tisztelettel bemutatja és azon haladva szép sikerrel neveli a belső embert az öntudatos tiszta ker. életre. — Hát bizony ez is egyik fontos elintéznivaló dolga lenne egyetemes egyházunknak. Ugy tudom, hogy egyházkerületünk tanári testülete e tekintetben már egy egyszerű indítványt terjesztett is fel az egyházkerülethez. Az első lépés hát meg volna téve rá, tisztelet és elismerés érette tanügyünk e körültekintő férfainak. Vessük fel e nagyon is időszerű kérdést mi is, szóljunk hozzá, világosítsuk meg azt lehetőleg s ez által megkönnyítvén a felettes hatóság intézkedését, segítsük elő a második és a többi lépéseket is.

Hogy miért tartom e kérdést nagyon is időszerűnek: azt hiszem, arra nézve elég csak rámutatnom szentesítést váró országos vallásügyi törvényeinkre, melyek egyházunk őrállóit nagyon is éber tevékenységre, egyházunkat saját érdekeinek megvédésére, hívei iránt — azok megőrzése végett — az édes anya meg nem szünő gondoskodására s körültekintő intézkedésekre hívják fel.

Előző cikkemben jeleztem már, miképen lehet gondolatom szerint minden tanintézetben,

még a bejáró vallástanár is állandósított erő. Ez az első feltétel — ismétlem — ahhoz, hogy a várható eredmény dolgában nyugodtak lehessünk. Nyomban következik ez után, hogy állandó tantervről és annak megfelelő jól szerkesztett tankönyvekről legyen gondoskodva. Ide vonatkozó szerény véleményemet kívánom ezuttal ismertetni röviden.

1. A felsőbb, vagy polgári leányiskolában. Itt a tanfolyam 4 éves, heti óra szám 1—1. Ez intézet növendékei 11—15 éves leányok, kik ennek első osztályába rendszeren a népiskolai 4-ik osztály végeztével lépnek, miután a 6-ik osztály végeztével már itt a 3-ikra is felvétetnek. Itt tehát a tanterv megállapításánál az irányadó a népiskolai tanterv, annyival inkább, mert az a szerint közlött vallási ismeretek fokozatos fejlesztését és öregbítését kell czélul tűzni e felsőbb intézetben. A népisk. tanterv pedig arra való tekintetből, hogy a növendékek legnagyobb része a 4-ik osztály végeztével elhagyja az iskolát, ez osztályban a vallástanítást a confirmatoria előkészítéssel fejezi be s az egyháztörténelmi ismereteket az 5-ik és 6-ik osztályra hagyja. E népünk életviszonyaihoz alkalmazott tanterv szelleme kívánja már, hogy a felsőbb iskolában ott folytassuk a vallástanítást, a hol az megszakadt, így annak 1-ső és 2-ik osztályában az egyháztörténetet kell tanítani. Ezt kívánja már annak meggondolása is, hogy az egyháztörténelem ismerete kiválóan fejleszti a ker. öntudatot, az evang. protestáns jellemet s ápolja, erősíti anyaszentegyházunk szeretetét, az ahhoz való hűséges ragaszkodást. Pedig mindenek felett erre kell hatnunk, a serdülő növendékek lelkébe ennek magvát kell elhíntennünk. E tantervnek megfelelő egészen jó, alkalmas tankönyvünk is van, a Gergely K. egyháztörténete, mely az elemi V., VI. osztály számára

íratott, a mely ellen a tanítóink részéről hangzó kifogásokat valóban nem tudnám indokolni.

Tovább menve, a 3-ik osztályban evang. keresztyén vallásunk isteni tanítójának, a Jézus Krisztusnak közvetlen az evangéliomból való megismertetését tartom legkövetkezetesebbnek s a gyermeki lélekre való hatás tekintetében leg-haladatosabbnak. Im tehát a tananyag lenne: Jézus élete; nem multhatatlanul szükséges, de megkésztethető a tankönyv is, melynek adnia kell a Jézus hegyi beszédének és nevezetesebb példázatainak felfejtett és alkalmazott ismertetését is, előadásában pedig az evangéliomhoz alkalmazott legyen oly képpen, hogy tanítás folyamán annak minden tétele magából a sz. írásból könnyen megvilágosítható legyen s volta-képpen ebből tanítsuk megismerni az isteni Mestert, nevelvén ez által a tanulókat a sz. írás gyakorlati ismeretére és megkedvelésére.

Végre a 4-ik osztályban figyelembe veendő, hogy azzal a tanítványok iskolai pályája rendszerint bevégeződik, úgy itt a feladat az ő vallási ismereteik nagyobb hiányainak pótlása és betetőzése. E célra szolgál a hittani igazságok rövid ismertetése a confirmatoria előkészítéssel kapcsolatban és a főbb ker. hitfelekezetek választanainak ismertetése. E terv mellett szól az a körülmény is, hogy e tanintézet több növendéke elkerüli a népisk. confirm. oktatást; valamint annak természetes volta is, hogy azt a 10 éves korban nyert confirm. oktatást épen nem lehet megfelelőnek tartani, — hogy ez

oktatásban voltaképen mindenkor a fejlettebb korúakat kellene részesíteni, csak ezeknél lehetvén szó a hitben való megerősítésről. S ha már valaki a felsőbb iskolát is kitanulja, egyebek közt nyerjen alaposabb oktatást az egész életre szóló, így igen fontos confirmatoria vonatkozólag is.

Több osztályu tanintézetekben aztán tanítandó lenne még az alább ismertetett tananyag.

2. Az óvónőképzésben. Itt a tanfolyam 2 éves; heti óra szám 1—1. Ez intézet növendékei a 15. évtől feljebb való életkorban levő nők, kik abba rendszerint a polgári iskola bevégeztéről szóló bizonyítvány alapján vétetnek fel. — Ugyanazért, ha már a most említett intézetben, csak az itt ismertetett tanterv szerint is, a vallástanítás ügye rendezve lesz: az óvónőképzőbe kerülő nők vallástani előkészülete egyáltalában nem kicsinyelhető. Meg van náluk az alap, melyre építhetni és kell is építeni, miután e tanintézet egy életpályára készítvén elő, itt a vallástanításnak is lehetően gyakorlati irányúnak kell lennie és oda irányozódnia, hogy ez is az életre készítsen, tehát egyházunk szeretetét s ezzel a felekezeti öntudatot, nemes jellemet izmosítsa, a hitet, bizodalmat erősítse, a józan keresztyéni reménységet élessze s ezek által a növendékeket arra képesítse, hogy Isten és ember szeretetök az élet bármely változásaiban se inogjon meg, hanem éreztessen velök az igaz vallásosságnak azon magasztos áldását, mit az apostol e szavakban fejez ki: „azoknak, kik az Istent szeretik, mindenek egyaránt javokra vannak.“

✠ TÁRCZA. ✠

Jób könyve.

Fordítási kísérlet prózában.

(Folyt. és vége.)

¹ Ezután felele Jehova Jóbnak a fergetegből 38. és monda:

² Ki az, ki homályba borítja a mély megfontolást értelmetlen szavakkal? ³ Fel, övedezd, mint férfit, csipőidet; én kérdezlek, te meg taníts engem!

⁴ Hol voltál, mikor a föld alapját megvettem? Mondd meg, ha bírsz belátással! ⁵ Ki szabta meg mértékeit — hisz te tudod! — avagy kicsoda vont rajta zsinórt? ⁶ Mire bocsátották le oszlopait, vagy szeglet-követ ki vetette oda, ⁷ valamennyi hajnali csillag öröm-rivalgása közben, mikor újjongottak Istennek minden gyermeki? ⁸ Ki rekesztette bé ajtókkal a tengert, a hogy előbugygyant, az anya-méhből felfakadt, ⁹ mikor ruháivá a felhőt tevém s a köd-homályt pólyáivá? ¹⁰ Mikor határát* kitördelém neki, retestt és kapukat veték ¹¹ és szóltam:

* Otv. Dillm.-nal, Bacthg.-nel: חֲקֵן. A Mas.: *határomat*.

„Idáig jöjj és ne tovább s itt meg kell törniök* büszke hullámaidnak!“ ¹² Életedben valaha parancsoltál-e a reggelnek, kimutattad helyét a hajnal-pirkadásnak, ¹³ hogy megragadja a föld csücskeit és a gonoszokat lerázza róla? ¹⁴ Általváltozik az, mint pecsét alatt az agyag; a tárgyak úgy jelennek meg, mint valami ruha. ¹⁵ A gonoszoktól megvonatik világosságuk s a már felemelt kar összetörik. ¹⁶ Elhatoltál-e a tenger örvényeihez s járdaltál-e a mélység fenekén? ¹⁷ Föltárultak-e előtted a halál kapui s a halál árnyékának kapuit láttad-e? ¹⁸ Áttekin-tetted a föld szélességét? Mondd meg, ha mind tudod! ¹⁹ Melyik út visz arra, a hol a fény lakik és a sötétség — vajh hol van a helye, ²⁰ hogy mesgyéik közé őket visszavinnéd s hogy ösmernéd házok felé az ösvényt? ²¹ Tudod, hiszen akkor születél és napjaidnak temérdek a száma! ²² Elhatoltál-e a hó tárházához s megnézted-e tárházait a jégesőnek, ²³ a melyet szorongattatás idejére tartogatok, harc és háboru napjaira? ²⁴ Melyik út visz

* יִשִּׁית בִּי h. olv. Merx-szel (i. m. 176. l.) Andrea-vel, a LXX. nyomdokán: יִשְׁבֵּר. A Mas. értelme meglehetősen ruganyos. Hogyha a) נֶפֶס az alany, úgy: *ez a hely feltartóztatja büszke hullámaid* (Ewald Ausführl. Lebr. d. hebr. Spr. stb. 753. l., Dillmann). Ha pedig b) az alany általános, úgy א) a חֲקֵן-ot (10^a. vers) gondolván tárgynak: *itt vessenek határt büszke h. elébe* (Hirzel, Schlottmann, Delitzsch, Volck stb.), β) a נֶפֶס-t vévén tárgynak: *ein Hier entgegen setzt man dem Stolze deiner Wellen* (Hitzig).

Nézetem szerint e cél leginkább elérhető az által, ha az óvónőképezde 1. osztályában a magyar protestáns egyháztörténelem taníttatik, alkalmasan szerkesztett tankönyv segítségével. A 2-ik osztályban pedig adjuk a növendékek kezébe az életnek könyvét, az élet nagyiskolájában e legbiztosabb útmutatót és annak czélunkhoz alkalmas, gondosan megválasztott részleteiben — azokat az életre alkalmazottan kifejtve — tanítsuk a ker. hit és erkölcs igazságait, hogy tudják és érezzék a növendékek, mely szerint maga a sz. írás lélek és élet, hogy kedveljék meg azt és tudják majd az életben haszonnal forgatni. Ily részletekkel bőven találkozunk a sz. írásban, miután maga az Ur Jézus is tanításaiban egyenesen a való életre kívánt hatni s igen gyakran abból vette tárgyát is. Ilyenek már a példázatok, ilyenek az új-szövetségi női jellemek, továbbá Jézus és a vak, Jézus és Zakeus, Zakariás és neje, Jézus az éhező sokaságot megelégti, Jézus és a tanítványok a háborgó tengeren, Péter gazdag halfogása, Krisztus követése, a szeretet törvénye, a halálra készülő Jézus stb. Lássunk egyet példaképpen. Felolvasandó Lukács X: 38—42. vk; a felvasott történetet mondja el a tanár szabadon, aztán elmondván egy-két növendékkel, magyarázatában állítsa szembe Mártha és Mária magaviseletét s Jézusnak róluk tett nyilatkozatát, ilyformán: Mártha a házi dolgokban foglalatokodott s azok gondja, szorgalma annyira lekötötte figyelmét, hogy midőn Jézus oda megy, akkor

sem hagy fel azzal, sőt a másképpen cselekvő testvért is megróvja; Mária ellenben leül a Jézus lábaihoz és áhitattal hallgatja tanításait. Jézus figyelmezteti Mártát, hogy nagy szorgalmatosága miatt elfelejtkezik az egy szükséges dologról; Mária eljárását pedig helyesli s azt mondja róla, hogy ő a jobb részt választotta, mely tőle el nem vétetik. S mit Mártha tett, az a nő hívása, hogy t. i. a háztartás gondjait és dolgait felvegye és teljesítse, szorgalmatoskodjék az övéiért; ámde Jézus figyelmeztetése világosan int, hogy e foglalatosságba nem szabad annyira elmerülnie, hogy a miatt az egy szükséges dologról, mely az Urnak félelme — megfelelkezzen. Ime Mária elébbvalóvá teszi a házi dolgoknál a Jézus társaságát, tanításainak hallgatását: ez az a jobb rész, melyet ő választott s mely által Jézus helyeslését kinyerte volt. — Mindezekből következik, hogy tehát a ker. nőnek első sorban istenfélőnek, vallásosnak kell lennie s úgy aztán gondosnak és dolgoznak is; ez az istenfélelem megkönnyíti és megáldja az ő minden gondját, minden dolgát, mit női hívásában szeretteiért végez; minden körben és időben úgy kell azért minden dolgát végeznie, hogy mindabból megláttassék az ő istenfélő volta. Így lesz áldott az ő szorgalmatosága.

Nem feltétlenül szükséges ugyan, de az egyöntetűség végett czélszerű lenne ennek tanításához is az alkalmas kézikönyvet szintén megkésztetni.

Vidéki.

arra, hol megoszlik a fény s a keleti szél szerteszóródik a földön? ²⁵ Ki hasított a zápornak csatornát s utat a viillámlásnak, ²⁶ hogy esőt adjon ember-nemlakta földre, a pusztaságra, holott egy lélek sincs, ²⁷ hogy jóltartson pusztaságot, vadont és zsenge pázsitot fakaszson? ²⁸ Van atyja az esőnek, vagy ki nemzé a harmat csöppjeit? ²⁹ Kinek méhéből jött elő a jég s az ég zúzmaráját ki szülte? ³⁰ Mint valami kő, megsűrűdik a víz s az áradat színe összegömörödik. ³¹ Össze bírod kötözni a fiastyúk galandjait, vagy a kaszás bilincseit megoldhadd? ³² Előhozhatt az állatkör képeit magok idejében és a medvét bocscsaival együtt tudod terelni? ³³ Ösmered-e a menny törvényeit, vagy te szabad-e meg földön való uralmát? ³⁴ Fölemelheted-e hangod a fellegig, hogy víz-áradat borítson el? ³⁵ Küldesz-e el villámokat, hogy menjenek s hozzád így szóljanak: Imhol vagyunk? ³⁶ Ki helyhezett a felleg-torlatba bölcseséget, vagy ki adott értelmet a levegő képződményeinek? ³⁷ Kicsoda számolja meg a felhőket bölcseséggel s az ég tömlőit ki fekteti oldalt, ³⁸ mikor a por öntvényinyé olvad össze és a göröngyök egymáshoz ragadnak?

³⁹ Ejtesz-e a nőtény orozzlánnak zsákmányt s fiatal sívók éhét csilapíthatod-e, ⁴⁰ ha tanyájokon meghúzódnak és a bozót közt lesben fekszenek? ⁴¹ Ki szerez a hollónak eledelt, mikor fiai Istenhez kiáltoznak, tétova járnak táplálék nélkül? ¹ Tudod-e, mikor elle- **39.** nek a kőszáli zergék? Megvigyáztad a szarvas-gímek vajú-

dását? ² Megszámlálod a hónapokat, a míg vemhesek s ellésök idejét tudod? ³ Csak letérdelnek, elszűlik magzatuk és kínlásukon sebtében általesnek. ⁴ Megizmosodnak fiaik, szabadban növekednek, elszélednek s vissza se térnek hozzájuk. ⁵ Ki bocsátotta szabadon a vadszamarat s köteleit a szilaj vadnak ki oldozá föl, ⁶ melynek a sivatagot adtam tanyájául s lakó-helyét szikes pusztát? ⁷ Neveti a város zsivaját; hajcsár kúrjongatását nem hallja. ⁸ Mit a hegyen cserkész, az a legelője és minden zöldet felkutat. ⁹ Szolgálatodra kész-e a vadtulok* s meghál-e jászolodnál? ¹⁰ Odakötheted-e a vadtulokot vezetékekével a barázdához, vagy boronálja-e utánad a völgyet? ¹¹ Bizol-e benne, hogy nagy az ereje s ráhagyod-e termésedet? ¹² Várod-e tőle, hogy vetésedet behordja** s szérűdre bétakarja? ¹³ A jérce-struccnak vigan csattog szárnya; vajjon gyöngéd szárny s tollazat-e az? ¹⁴ Nem! Ott hagyja a földön tojásait s a porban költi ki ¹⁵ s feledi, hogy a láb széjjelnyomhatja s a mező vadja rátapodhat. ¹⁶ Keményen bánik*** porontyaival, mintha nem is az övéi volnának; hogy fáradsága kárba vész, nem aggasztja. ¹⁷ Mert Isten megtagadta az okosságát tőle s értelemben nem része-

* L. Wetzst.-t Del.-nél.

** Olv. a q^{er}-t.

*** Olv. vagy az infin. absol.-t (Ewald), vagy pedig Hirzel-lel stb.: תְּקַשִּׁיחַ. A Mas.: Keményen bánt.

Fizetés-e a stóla?

Fizetés alatt az ugynevezett mellékjövedelmeket senki sem értette soha s nem érti ma sem.

Tul van minden kétségen, hogy a zsinati képviselők közt nem volt csak egy is, aki a 255. §. megalkotásakor a stólára gondolt volna.

Nem is gondolhatott! . . .

A stóla jövedelem forrás ugyan, de nem fizetés. S ha nem fizetés: magának az illető lelkésznek s tanítónak kell azt szednie, épen a 255. §. egyenes értelmében.

De hogyan is szedhetnék azt az egyházfiak, akik a pénzt és a gabonát szedik? . . .

Merő képtelenség az! . . .

Hanem igenis a legbölcsebben cselekvének vala a zsinati képviselők, ha egy ilyen §-t alkottak volna: a keresztelési, esketési és temetési stóla eltöröltetik s minden lelkész és tanító fizetése a stóla átlagos értékének megfelelőleg felemeltetik; pl. az ágyai lelkész fizetése 125 forinttal.

Én ezért a 125 frtért a legszívesebben s a legnagyobb készséggel keresztelnék, esketnék és temetnék egész éven át, az illető felekkel szemben *ingyen*.

És ha így lenne: bizonyára nem akadna egyetlen jegyepár sem, aki a házasságnak polgárilag történt megkötése után fel ne keresné a templomot, az egyház áldásának elvétele végett.

Szerintem nincs szükség arra, miszerint a törvény intézkedjék az iránt, hogy a polgári házasságot megkötő hivatalnok intse, figyelmeztesse a jegyepárokat az egyház áldása elvételének szükségességére, . . . többet ér egy ilyen §-nál az egyház áldásának ingyen osztogatása.

És miért is ne osztogatnák azt ingyen a sáfárok, holott meg vagyon írva: ingyen vettétek, ingyen adjátok? ! . . .

És ha így lenne: nem bántaná a lelkészt az a fájó tudat, hogy énekszóval, vagyis nélküle temette el egymaga a tanító azt a szegény családapát, aki minden-

kor nehéz munkával kereste meg két karral, számos tagu családja részére, a mindennapi kenyeret, . . . de azért sohase zugolódott, az Isten nevét hiába fel nem vette, soha a másé után kezét ki nem nyujtotta, . . . míg egy másikat, aki soha semmiben sem érdemesítette magát, soha a józan és becsületes élet útján, nem járt, istentagadó, undok istenkáromló, részeges volt teljes életében, — prédikációval, bucsuztatóval és sirbeszéd-del temetnek hárman, t. i. a lelkész és a két tanító, . . . csak azért, mert a nem igazán szerzett vagyomból teit bőven kétszeres, sőt többszörös stólára is.

Minden lelkésznek éreznie kell azt, hogy ez nem jól van így s épen azért egy perczig sem volna szabad gondolkozniok azon, hogy eltöröltessék, megfelelő fizetéskárpótlás mellett, a temetési stóla.

Ha a temetési stóla így eltöröltetik: akkor be lehet hozni azt a gyakorlatot, miszerint gyermekeket és ifjakat csak könyörgéssel, családapákat és családanyákat, szóval a felnőtteket és az öregeket a halottasháznál tartandó könyörgéssel s rövid alkalmi beszéddel temetne a lelkész.

Prédikációval, bucsuztatóval nem temetnénk senkit s a tanítók, énekvezérek az éneklésen kívül egyebet nem végeznének.

Sirbeszédet csak hivatalnokok, egyes kiváló nagy emberek koporsójánál tartana valamelyik hivataltárs, vagy kiváló világi ember; pl. tanító koporsójánál tanító, tanáré, lelkészé, jegyzőé stb. felett tanár lelkész, jegyző stb.

Ennél többet megengedni nem volna szabad. Arról, hogy bárki is az időben válogathasson, különleges szertartás által pompázhasson s ezekért bárkinek is külön díjat fizessen, szerintem szó se lehetne.

Magától értetődik, hogy az ilyen ingyenes lelkészi szolgálatok mellett minden nehézség nélkül eszközölhető az illető szertartások egyszerűsítése. Így nem mondhatná a pöffeszkedő góg, vagy az értelem nélküli kevélység: „csinálja úgy, ahogy mi kívánjuk, hiszen mi is úgy fizetünk neki, ahogy ő kívánja“ . . .

sította. ¹⁸ . . . * kacagja a paripát lovagostól ¹⁹ Te adsz-e délcegséget a paripának? Öltözteted-e nyakát lobogó sörénybe? ²⁰ Te szokeltted-e föl mint a szöcsköt? Remek prüsszögése mily félelmetes! ²¹ Kapálja ** a völgyet, erejének örvend; szágúld szembe a vérttel. ²² Kacagja a félelmet, nem remeg és meg nem hőköl a szablya elől. ²³ Csörög rajt a tegez, a villanó kelevész és láncsa. ²⁴ Tomboló dobajjal habzsolja a földet és veszteg nem marad, ha bűg a trombita. ²⁵ Valahányszor a trombita megharsan, kiáltja: nyiha! megneszeli messzűn-nen a harcot, a vezérek dörgő szavát s a harci morajt. ²⁶ Belátásod műve, hogy felröppen az ölyv s kibontja, délnek, szárnyait? ²⁷ Vagy a te parancsodra szállong-e fent a sas és rakja a magasba fészket? ²⁸ Kőszálakon lakik és fészkel, sziklák orom-csipkéin, bérc-tetőkön. ²⁹ Onnan les zsákmányára; messze távolba pillant a

* Szó szerint: *ilyen tájban a magasban korbácsol*. A mit vagy így magyaráznak: a maga idejében (adandó alkalommal) a magasba (?) korbácsolja magát; vagy pedig: fölmagasodva korbácsolja a levegőt. Nem lehetetlen, hogy a **תמרה** romlott szöveg. Különben lásd Hitzig-nél a 291. k. lapot.

** Olv. a LXX. Pes. Vulg. nyomán **תמרה**. A Mas. talán ezt akarja mondani: *ók* (a katonák) még tétovázva *fürkésznek* (29. v.) a völgyben, de a ló már nyihog.

szeme. ³⁰ Vért szüröcsölnek * porontyai s hol meggyíltkoltak vannak, ott terem.

¹ Felele pedig Jehova Jóbnak és monda: **40.**

² Akar-e a Mindenhatóval patvarkodni a gáncsoló? Feleljen Isten vádlója reá! ³ Akkor felele Jób Jehovának és monda: ⁴ Valóban, én törpe vagyok; mit feleljek neked? Kezemet szájamra teszem. ⁵ Egyszer szólottam és nem ismételem** — kétszer, de nem cselekszem többet!

⁶ Ezután felele Jehova Jóbnak a fergetegből és monda:

⁷ Fel, övedezd, mint férfiú, csipőidet; én kérdezlek, te meg taníts engem! ⁸ Talán még semmivé akarod tenni igazságomat, el akarsz kárhozatni, hogy neked legyen igazad? ⁹ Van-e hát az Istenéhez fogható karod s bírsz-e oly zengéssel, mint ő, mennydörgeni? ¹⁰ Ékesítsd csak magad fönséggel, magasztossággal! Öltözködjél pompába s dicsőségbe! ¹¹ Hadd omoljon haragod áradatja s egy pillantással törj meg minden döllyföt! ¹² Egy pillantással alázz meg minden döllyföt s tipord el sebtiben a gonoszokat. ¹³ Rejtsd valamennyit a porba, arcokat kö-

* Olv. Olshausen (Lehrb. d. hebr. Spr. Braunschweig 1861. 554. l.) Delitzsch (i. m. 519. l.) Merx (i. m. 190. l.) Stade (i. m. 528. §.) stb. nyomán: **ילעילע**. (V. ö. König: Lehrgebäude der hebr. Sprache. Leipzig, 1881. 298. k. l.)

** Az értelem és a parall. ezt követelik: **אשנה** (29. 22. 1. Sam. 26, 8. Hitz.). A Mas.: *és nem felelek*.

Tehát csak rajta, kedves kartársak! — mozdítsunk meg alkalmas időben minden követ arra nézve, hogy stóla jövedelmünk csonkulása nélkül minden szolgálatot ingyen teljesítsünk, vagyis egyházunk tagjaitól stólát közvetlenül ne szedjünk immár.

Erős akarat s szilárd elhatározás mellett ezt a célt én nem tartom elérhetlennek; — de nem tartom lehetetlennek azt sem, hogy a lelkészi és tanítói terményfizetések úgy változtattassanak át pénzzé, hogy az által fizetés csonkulás teljességgel ne származhassék.

Ime Aradvármegyében maga a törvényhatóság állapította meg, miszerint a jegyzőknek fizetendő búzát 10 s az aljgabonát (zab, árpa, tengeri) 5 forintjával kell megváltaniok köblönként és nem métermázsánként a községeknek. És ezt a határozatot meg is valósította nagyon rövid idő alatt.

A községi képviselők nem fogadták el, a jegyző megfélebbelte s a vármegye a jegyző mellett foglalt állást.

Pedig a jegyzőket nem gyűlevész buzával, még kevésbé rozsallyal fizették itt a községek, hanem a leg-szebb tiszta búzát adták a község földjeinek a terméséből, . . . mégis eltörölte a vármegye úgyszólván egy tollvonással! a természetben való fizetést és megrendelte a községeknek, hogy 20 köből buza, 20 köből zab és 20 köből tengeri helyett 400 forintot fizessenek minden jegyzőnek.

És fizetik is ezt az összeget a községek, habár nem épen zugolódás nélkül is.

De minálunk az egyházmegye nem merne ilyen határozatot hozni a presbiteriumok előleges megkérdezése s helybenhagyása nélkül. Ezért van az aztán, hogy a búzának köblét legfeljebb 6 s az aljgabonáét legfeljebb 4 forintjával váltják meg itt-ott nagy nehezen az egyes autonóm egyházközségek.

Pedig az egyes községek is önkormányzati joggal felruházott testületek ám csakugy mint az egyes egyházak. A különbség csak az, hogy a világi önkormányzat

felülről lefele is érvényesíti magát, de az egyházi mindent és mindenben csak alulról fölfelé érvényesít.

A presbiteriumok szerfelett nagy jog- és hatásköre áll utjában annak, hogy egyházi téren a legnagyobb erőfeszítés mellett sem lehet megvalósítani azt, ami világi téren igen könnyen megvalósítható.

És meglássák lelkésztársaim, hogy a stóla eltörlésnek is a presbiteriumok szerfelett nagy jog- és hatásköre fog utjában állani.

Mielőtt tehát a stólaeltörlés nagy és igen fontos eszméjének megvalósítása céljából csak egy lépést is tennénk előre: előbb a presbiteriumok erejét és hatalmát vegyük számba s csak azután próbáljuk a magunk erejét és hatalmát érvényesíteni.

Ezen számbavétel nélkül minden törekvésünk hiábavaló erőlködés lesz minden bizonynyal! . . .

Ágya, június 28. 1894.

Nagy Sándor,
ev. ref. lelkész.

Régiségek.

II.

Magyar református vallásos rajongók a mult század közepén.

Érdekes levél-másolatra akadtam nemrég boldogult atyám iratai között. E levél, mely vagy Vecsey János (1754—1758.) vagy Tatai Csirke Ferencz (1758—1763.) debreczeni ref. espereshez intéztetett, eredetiben mindén valószínűség szerint a nevezett egyházmegye levéltárában található fel. Keltezve nincs, de a belbizonyítékok nyilván mutatják, hogy az 1757-ik, vagy az ezt követő egy-két év valamelyikében kelt; tartalmából pedig kitűnik, hogy az akkori tiszta-dobi kálvinisták közt az egyházi életet bizonyos vallásos rajongók zavarták meg, kik némi tekintetben a mai nazarénusok elődjeiként tekinthetők.

tözd le rejtett helyen, ¹⁴ akkor majd én is dicsőítelek, hogy számodra jobbod győzelmet szerez!

¹⁵ Nézd csak a vízilovat, melyet én teremtettem, mint tégedet; fűvet eszik, miként a szarvasmarha. ¹⁶ Nézd csak erejét lágyékiban, hasának izmaiban az erőt. ¹⁷ Kimereszti farkát, mint valami cédrust, combja idegei sűrűen összeszövődnek. ¹⁸ Csontjai acél csövek, gerince, mint egy vas rúd. ¹⁹ Isten alkotásainak zsengeje ez . . . * ²⁰ Mert takarmányt a hegyek teremnek néki, hol a mező valamennyi állata játszadoz. ²¹ Lotosz-bokrok alatt hever, nádas, mocsaras rejtekében. ²² Reá lótosz-bokrok borúlnak, hogy beárnyékolják; a patak fűzei veszik körül. ²³ Ám dagadjon az ár, föl nem riad, nyugton marad, zubogna bár egy Jordán a torkára. ²⁴ . . . * ²⁵ Ki tudod vonszolni horgon a krokodilt és madzaggal nyelvét lenyomhatod? ²⁶ Fűzhetsz-e káka-kötelet az orrába s átfúrod-e kampóval az álkapcsát? ²⁷ Fog-e sokat rimánkodni neked avagy tart-e édesgető szavakkal? ²⁸ Köt-e egyességet veled, hogy örökre rab-szolgádul fogadd? ²⁹ Játszol-e véle, mint a madárkával s megköthedd-e leányaid számára? ³⁰ Állnak-e véle vásárt a céhesek, osztják-e széjjel kalmárok között? ³¹ Áttűzdelhedd-e nyársakkal bőrét és sivitó szigonnyal

* 19b.-nek talán ez a fordítása: *a ki teremtette, oda nyújtja neki saját szerű kardját (metszőfogait?).*

** Talán mint ironicus felhívás: *Fogják meg a szemé előtt, fűr-ják által pányra-kötéssel az orrát!* Vagy, kérdőleg: *Megfoghatni-e stb.?*

fejét? ³² Csak vesd reá kezéd — ne feledd, minő küzdelem! Nem fogod tenni többet. ¹ Igen, reménye meg-⁴¹ csalatkozott; már láttára is* alétlan terül el. ² Nincs oly vakmerő, ki ingerelni merné — s ki szállna szembe én velem? ³ Ki tett velem szívességet előre, hogy meg kellene szolgálnom? A mi csak az ég alatt van, az enyém! ⁴ Nem mellőzhetem hallgatással tagjait, nem erejét s testalkatának ékességét. ⁵ Ki tárta föl valaha ruhája felszínét s fogazatának kettős sorába ki hatolt belé? ⁶ Ki nyitotta meg valaha torkának szárnyas ajtajit? Fogai körül rettegés van! ⁷ Mily fönségesek paizsainak csatornái, szoros pecséttel zárva le! ⁸ Egyik a másikoz csatlakozik, szellő se hatol bé közéjük. ⁹ Egyik a másikhoz tapad; összekulcsolódnak elválhatlanul. ¹⁰ Tüsszentése fényt sugároz s szeméi a hajnal pilláihoz hasonlók. ¹¹ Torkából szövétneknek csapnak föl, tüzes szikrák sziporkádzanak. ¹² Orr-lyukaiból füst tör elő, mint káka-túztól buzogó edényből. ¹³ Leületében zsarátnok izzik és láng lövell torkából. ¹⁴ Nyakán erő tanyázik és remegés táncol előtte. ¹⁵ Teste lebernyege szilárdan áll, reá van öntve mozdulatlanul. ¹⁶ Szíve keményre öntve, mint a szikla, igen, keményre öntve, mint alsó malomkö. ¹⁷ Ha felriad, a hősök megremegnek, rémültökben zavarba jönnek. ¹⁸ Ha karddal támadják — ez helyt nem áll, nem láncsa, vető dárda s páncél. ¹⁹ Szalma-szálnak nézi a vasat,

* A אֲדָמָה-beli אֲדָמָה alig ha nem dittographia lesz.

Érdekessége mellett nagyfontossága ez adat annyiban, mert legalább részemről eddig semmi sem került nyilvánosságra arról, hogy a józan magyar kálvinista nép között már a múlt században megtermettek, sőt pártolásra is találtak ily fajta vallásos rajongók.*

De szóljon maga az érdekes levél, mely is a következő:

Tiszteletes Esperes Urunknak, mint kegyes jó Atyáknak!

Lelkünkig érő keserőséggel jelentjük egész ekklesiástul fiui tartozó szelidséggel és alázatossággal Kegyelmednek, hogy tudniillik, még talán Istenben boldogult jó emlékezetű Tiszteletes Tavasz János Urunk közünkbe való jövele előtt, közöttünk némely emberek holmi imitt-amott lappangó és az istenes szép tudományokat meghomályosítani kívánó holmi álomlátók után figyelmeztvén, annyira mentek, hogy magok gondolatjuk után eredvén egyszer concludáltak, hogy mind az isteni tisztelet, mind az társalkodás, mind pediglen egyébféle judiciumok csak azok jók és Isten előtt kedvesek, a melyek ő közöttök találtnak, azokon kívül pedig mind kárhuzatosok. Példának okáért ezek állítják:

1. Hogy az orvossággal való élés nem az Istentől szerezett; azért valaki azzal él, az Istent oda hagyván, bálványt imád, a mely kárhuzatos vétek.

2. Valakik tisztességes ruhában járnak, azok is kárhuzatnak; a kik pedig a templomban vagy az odamenő, vagy kijövő akármilyen névvel nevezendő tisztességes ember előtt vagy felkelnek, vagy magokat meghajtják; azok is mind bálványt imádnak.

* A tiszántúli egyházkerület ez időbeli jegyzőkönyveiben (lásd a Toth Sámuel által kiadott regestákat) e mozgalomról semmi jegyzést nem találunk; azonban igen érdekes találkozás a véletlennek, hogy közel Tisza-Dobhoz, Tisza-Füreden, egy Szoboszlai Peter nevű pap éppen ez időben *unitárius* tanokat hirdetett, miért is a Debreczeben 1759. május 22. tartott egyházkerületi közgyűlésen hivatalából megfosztatott s exkommunikáltatott.

3. Ezek mind szüntelenül zörgölődnek, morgolódnak mindenemű keresztyéneket, valakik ő velek egyet nem értenek, itélvén és kárhuzatván; magok felől állítván, hogy nékiek mindeneket szabad ítélni, mindazonáltal ők nem vétkeznek.

4. Ha az inquisitiokat megvizsgáljuk, magok szájak vallása: hogy még a vérszerint való, mindenek előtt becsületben tartatott atyjafia felől is azt meri mondani, hogy eb atyjafia, ebről-ebre maradjon, mert az ő atyjokfia ördögtől való, ők pediglen Szentlélektől (elhitették magokkal, hogy) már ujja születettek és megszenteltettek; azért csak azok üdvezülnek, a kik olyanok mint ők; valakik pedig tőlök különböznek, azok csak testszerint atyjokfiái, lélek szerint pedig nem.

5. Az nagy tudományban annyira is elmerültek, hogy magok felől némelyek, ha mindnyájan nem is, — elmerik mondani, nekem Ádám nem atyám, eb atyja volt, hanem én Ábrahám maradéka vagyok.

6. Ezek az ujságokat felettébb szeretik, úgy annyira, hogy minek utána a miskolczi gombkötő legény valamely György mester nevű valamely álombeli látást látott volna, mindjárt őtet hallgatták; — annak utána a szentpéteri vak koldus is valami látást jelentvén, menten ahoz folyamodtanak, ezeknek mindenemű látásokat és beszédeket helybenhagyván, de az Isten prófétaiban mindenemű ezer meg ezer hibákat találván.

7. Nyilvános dolog az is, hogy ők az emberek közül felebarátjoknak senkit nem tartanak, hanem csak azokat, a kik olyanok, mint ők.

Istenben boldogult Tiszteletes Tavasz János Urunk ő kigyelme látván ennek rossz kimenetelét, hogy az ekklesia ne labefactaltassék, ezt megfojtani és ennek kufjét bedugni ugyan erősen iparkodott; minthogy pedig méltóságos földesuraink is nekik előmenetelt nem engedtenek, sőt keményen megintették: tehát mindazolta csak úgy lappangottak, mint a tűz a hamu alatt, éppen említett Tiszt. Tavasz János ur haláláiglan; — kívánván pediglen az ő kigyelme holta után kiköl-

redves fának az acélt. ²⁰ Az új fia nem futamítja meg, a szántá válnak rajt a parittyák-kövek. ²¹ Harasztnak nézi a buzogányt és a gerely sívítását kacagja. ²² Alól hegyes cserepek vannak rajta; cséplő hengert terít rá az iszapra. ²³ Fölforralja, mint valami fazokat, a mélységet, olyanná teszi a vizet, mint festékes köcsög. ²⁴ Maga után ragyogó ösvényt húz; ezüst fűrtöknek alitni az áradatot. ²⁵ Nincs semmi a földön hasonló hozzá, mely úgy van teremtvén, hogy sose féljen. ²⁶ Minden magast lenéz — király a büszke ragadozók felett!

¹ Akkor felele Jób Jehovának és monda: **42.**

² Tudom, hogy te mindenható vagy és semmi gondolat sincs megtiltva tőled. ³ „Ki bürkolja el a mély megfontolást, belátás nélkül?” Balgatagúl szoltam tehát olyan dolgokról, a melyek nekem fölöttébb csodálatosak, miket nem érték! ⁴ „Halld tehát és hadd beszéljek én; én kérdezlek, te meg taníts engem!” ⁵ Csak szó-beszéd-ből hallottam felőled, most pedig látott en-szemem! ⁶ Azért visszavonom s szánom-bánom a porban, hamuban!

⁷ Miután Jehova Jóbbal e képen beszélt volt, szolt Jehova a Temán-beli Elifazhoz: Haragom fölgerjedd ellened s két barátod ellen, mert nem beszéltelek rólam helyesen, mint az én szolgám Jób. ⁸ Most tehát vegyetek magatokhoz hét tulkot, hét kost s menjetek el az én szolgámhoz Jóbbal s hozzatok magatokért égőáldozatot; Jób pedig, az én szolgám, könyörögjön értetek, mert csak reá való tekintetből nem sütöm rátok a becstelen-

séget,* mert nem beszéltelek rólam helyesen, mint az én szolgám Jób! ⁹ Ekkor aztán elment a Thémán-beli Elifaz, a súakhi Bildad és a Naamá-beli Szófar s úgy cselekvének, a mint megparancsolta volt nekik Jehova; Jehova pedig tekinettel vala Jóbra. ¹⁰ És megfordította Jehova Jóbnak a sorsát, a mint ez barátaiért könyörög vala s kétszeresen visszaadta Jehova Jóbnak mindenét, a mije csak volt. ¹¹ Meglátogatta aztán valamennyi fiús leánytestvére, valamennyi egykori ösmerőse és házában együtt ettek vele, szánakoztak rajta s vigasztalták arról a sok nyomorúságról, melyet a Jehova reá mért; meg is ajándékozták mindannyian egy készitával s mindannyian egy arany függővel. ¹² Jehova pedig Jób élete végét még jobban megáldá, mint az elejét; mert 14000 juhra, 6000 tevére, 1000 iga ökörre és 1000 kanca-szamára tett szert. ¹³ Született is hét fia és három leánya; ¹⁴ az egyik lányát Galambomnak nevezték, a másodikat Casiának,** a harmadikat pedig Kendőző-szelencének. ¹⁵ S egész tartomány ellen sem lehetett találni Jób lányaihoz fogható szép asszonyokat; atyjok örökséget is adott nekik fiu-testvéreik között. ¹⁶ Jób még ezután száznegyven évet élt, látott fiakat, unokákat negyedízig. ¹⁷ Aztán meghalt Jób, megaggottan s elelve az élettél.

Sass Béla.

* Némelyek szerint: nem követelek el rajtatok valami elhírtelenkedést (sőt: hebe-hurgyaságot); vagy: nem lakottalak meg bennete'et boldonságokért (elvetemültségtekért.)

** Vagy: fahéj-balzsamnak.

teni addig ült záptojásokat, ismét Tiszteletes *Kapolyi Gergely* új predikátor urunk ő kigyelme tartozó kötelessége szerint ellenek állott, és ámbár említett Tiszt. Urunk ő kigyelme szentül és igazán tanított legyen is ellenek; mindazáltal ellene keményen detónáltak és elmerték mondani, hogy Rabsake sem káromkodott jobban Jerusalemben, mint Tiszteletes ur, midőn ellenek tanította, hogy az orvoslásnak tudománya Istentől adatott s eredett tudomány, az orvosságokat is Isten teremtette az embereknek hasznokra, hogy azokban is (látván az Istennek jó voltát) egyedül ő felsége dicsőíttessék.

Immár mostan az ekklesiában nagy zürzavar vagy on közöztünk, már az méltóságos uraságnak is értésére esett, félő, hogy ezeknek hírek s emlékezetek még messzére is elterjedvén, az ekklésia egészben ruínáltatik, szükség azért, hogy Tiszteletes Esperest Urunk bölcsen veszedelmes állapotunkat meggondolván, méltóztatásuk ebbeli nyavalyát közöttünk meggyógyítsák; mert ime az innepek jelen vagynak és mimódon járulnak velünk az ilyen emberek az Urrak sákramentómi szent as-talához, ha mind tudományunkat, mind predikátorunkat kárhoztatják, mi azt nem örömmel szemléljük; midőn azért mindeneket Tiszteletes Esperest Urunk bölcs ítéletire és igazgatására tennénk — maradunk

Tiszteletes Esperest Urunknak kegyelmének

alázatos mindenkori kész szolgálói:
a t.-dobi hadnagy és tanács
az ekklésia tagjaival együtt.

A 6-ik pontból világos, hogy a rajongás terjesztője egy *György* nevű *miskolczi* származású gombkötő legény és egy *sajószentpéteri* vak koldus volt. Nagyon derék lenne, ha a megnevezett, vagy környékbeli egyházak anyakönyvi vagy egyéb feljegyzéseiből további adatokat tudhatnánk meg e nagy elterjedést vett rajongó mozgalomra nézve.

Révész Kálmán.

Részletek a bukovinai protestántismus történetéből.

A protestántismus keletkezése s terjedése.

I. A moldvai fejedelmek kormánya alatt 1550—1774.

A protestántismus keletkezése, terjeszkedése Bukovinában egész a 16-dik század közepe tájára vihető vissza, vagyis azon időre, mikor még a mostani Bukovina az akkori moldvai fejedelemség egy részét képezte.

Hitelt érdemlő források szerint már a XV. század közepétől fogva több székely és szász család vándorolt át Moldvába Erdélyből; majd nagyobb arányokat ölt e vándorlás főképp e század vége felé, midőn Bukovina IV. István magyar király által — 1482. — meghódítottván, Erdélyhez csatoltatott. Már 1504-ben, midőn török hűbér alá került a moldvai fejedelemség, számos magyar, székely s szász család volt Bukovinában, Moldvában.

Jött a reformatio ideje! . . . Jól tudjuk, hogy a haladásra fogékony magyar, sőt szász nép is, nem késett a hitbeli új derület felé fordulni, mely Páris, Zürich, Wittenberg, majd Genf tan- és szószékein hajnalodni kezdett. A reformáció első okmányai pár hét alatt vilámgyorsan járta be Európát, elhatott azonnal Magyar-Erdélyországba is, s rokonkeblekre talált az eszme. Ösmeretes dolog az is, hogy a szászok inkább a lutheránus, a magyarok pedig határozottan a kálvinizmus felé hajoltak.

A Moldvába-Bukovinába kitelepült magyarok, székelyek s szászok is, erdélyi prot. testvéreikkel való sűrű érintkezés, de meg később több protestáns családnak áttelepülése útján hova-tovább megösmékedtek az új tannal s a szászok jobbára a lutheránizmus, a magyarok pedig — noha csak később — egészen a kálvinizmus hívei lettek; lassankint szaporodván pedig mindkét irány követőinek száma, közös akarattal s egyetértéssel s fejedelmi engedély mellett úgy 1560. körül imaházat is építettek, s lelkészt is hívtak. Hogy a protestántizmus aránylag ily rövid idő alatt elterjedt Bukovinában, ez főképp az akkori moldvai fejedelmek békés szelid érzelmének, de sőt határozott pártfogásának tulajdonítható.

Nagy lendületet vett a protestántizmus ügye Bukovinában különösen a tudományos képzettségű Despotá János (1560—65.) moldvai fejedelem kormányzása alatt, ki nemcsak hogy megtúrta a protestánsokat, de még anyagilag is gyámolította őket. Ő alatta épült az első protestáns imaház, s szolgált az első prot. lelkész Bukovinában. Halála után még mintegy 12 évig szabadon terjesztkedhetett a protestántizmus Bukovinában, de az ekkor trónra lépett Lahme Péter mitsem akart hallani már róluk, s vad fanatizmussal fordult ellenük. Valami dologban szüksége lévén a pápa közbenjárására, hogy kegyét megnyerhesse, hatalmának egész erejével fordult a protestánsok ellen, lassankint minden prot. lelkészt elűzetett s helyükbe kath. papokat hívott, s a protestánsoknak a nyilvános isteni tisztelet tarthatását tiltotta, imaházait bezáratta stb. Elképzelhető, mily szomorú állapot következett a protestánsokra, mert üldöztetésük, még a Lahme halála után is — alig némi kivétellel — folyton tart; üldözés s gúny tárgyai lettek maguk s vallásuk. Minden eszközt felhasználtak a fejedelmek, hogy végképp kiirtsák őket, s hogy ez mégis — daczára a 170 évig tartó üldözésnek — nem sikerült, valóban Isten különös kegyelmének s a protestánsok szilárd hithűségének tulajdonítható. Ha egyik vagy másik békülékeny fejedelem megengedte, hogy imaházat építsenek, s ott saját hitük szerint imádják Istenüket, már a másik fejedelem alatt ismét keserves bántalmazásnak lettek kitéve templomaik erőszakkal elvették, a hívek szétkergettek.

Innen van az, hogy a XVI-ik század végétől egész a XVIII-ik század közepéig rendes, önálló prot. gyülekezettel alig találkozunk Bukovinában, de hogy szét-szórtan sok protestáns lakott ott a folytonos üldözések alatt is, a mellett több megbízható adat szól.*

Hogy p. o. Szuczawán és Serethben — mai Bukovina nevezetes városai — hajdan önálló prot. gyülekezet, templom — sőt még lelki tanítójuk is — volt, egész határozottsággal állíthatjuk. (A tulajdonképi, mai Moldvában levő prot. gyülekezetekről nem teszünk említést, mert nem tartozik ezúttal ösmertetésem keretébe.) Báró Splényi Gábor, Bukovinának első osztrák katonai kormányzója, az 1775-ik évben megjelent „*Beschreibung des Bukoviner Districts*“ című művében határozottan állítja, hogy Szuczawán — Bukovina — több prot. templom romjai valának, midőn Bukovina osztrák kézbe került, s 10 évvel később a Metzger-féle határjelölő bizottság is konstatálta, hogy Bukovinában már a moldvai fejedelemség idejében több prot. templom volt.

* Debreczeni Tavasz János t.-dobi pap 1738-tól 1756-ig. Meghalt 1756. okt. és december közti időben. — (1756. okt. 6. még Tavasz János kézírása a kereszteségi jegyzőkönyvben; 1756. decz. 26-án pedig az új pap *Kapolyi Gergely*)

* Okolicsányi S. 1744-ben megjelent „*Decreta et vitae regum Hungariae*“ című művében említi, hogy a Chotin vár mellett épp a lengyel határ közelében már 1720-ban egy virágzó magyar falu — „*Stojczin*“ — volt, hol több protestáns is lakott.

1785. aug. 9-ikén Starosta s más szuczawai öreg polgárok jegyzőkönyvbe vétették, hogy „a most *Fidelis* Vilmos tulajdonát képező házak (426—27. sorsz.) régi birtokosa Constantin Todra által az egykori kálvinista templom helyére, s udvarára építették.

Midőn a szuczawai protestánsok 1814. november havában az ottani törvényszéktől a már rég használhatlan állapotban levő mireőutzi templomnak istenitiszteleti célra való átengedését kérelmezték, s igényeiket, amaz, az egykori moldvai fejedelmek által adományozott templom-helyhez bejelentették: a megejtett hivatalos vizsgálat igazat adott nekik, s elismerte, hogy az egykor csakugyan protestáns templom volt.

A szuczawai városi jegyzőkönyvben 1815. szept. 7-ik napjáról következő bejegyzés olvasható: „Őseinktől többször hallottuk, hogy itt Szuczawán két lutherán-kálvinista templom volt, t. i. ott, a hol most *Fidelis* Vilmos és Jordáki Popowitz házai vannak.“ E templomok maradványai maig is láthatók; részint az ellenség, részint maga a város által romboltattak le azok s a telek elajándékozottak a lakosoknak.

Mi történt a serethi s más prot. gyülekezettel s templomával? homály fedí, nagyon valószínű, hogy az üldözések alatt a hívek elűzettek, s templomuk leromboltatott, vagy a katolikusok által — Serethben ez időben róm. kath. püspökség is volt — elfoglaltatott.

Míg Bukovinának említett részein, a mult század közepén már kihaláshoz állott közel a protestantismus ügye, hihetetlen gyorsasággal támadt egy szép reményekkel biztató protestáns gyülekezet az északi részen.

Gróf Poniatowski Agoston — az utolsó lengyel királynak, II. Stanislau A.-nak atyja — az uradalmához tartozó *Zaleszczyki* nevű faluban* posztógyárat állított fel 1750-ben, s megbízta jószágigazgatóját, R. Öettykiert, hogy német iparosokat telepítsen oda. Jelentkeztek is többen Breslau környékéről, s Bukovina egyik-másik vidékeiről.

Midőn azonban a telepítvényesek, kik mindnyájan protestánsok voltak, támaszkodva a nekik eleve megígért szabad vallásgyakorlatra, imaházat akartak építeni, általuk nem is gondolt akadályra találtak. A kamenitzi r. kath. püspök ugyanis — kinek kerületéhez *Zaleszczyki* is tartozott — határozottan kijelenté, hogy *inkább 10 zsidó iskolát enged felépíttetni, mint egy protestáns templomot.*** A munkások el akarának menni.

Gróf Poniatowsky, hogy posztógyárat megmenthesse, 1759-ben a moldvai fejedelemez Kallimachi Theodorhoz fordult, kérvén őt, engedné meg neki, hogy a Dnysternek — határfolyó — *Zaleszczyki*vel szemközt eső partján, tehát Moldvában, illetve mai Bukovinában, egy német gyarmatot alapíthasson, oda prot. templomot építtethessenek s lelkészt, tanítót hívhasson.

Kérélmé megadatott. 1760-ban kiadatott a fejedelmi pápens, mely a telepesek részére teljes vallásszabadságot s jogegyenlőséget biztosít.

Igy szerencsés körülmények után, Öettykier jószágigazgató az említett területet *Philippent* (Prilipcze) Manoli nevű birtokosától bérbé vette, oda evang. templomot, lelkészlakot építtetett, hasonlóképp a már meglehetősen megszorodott német prot. gyarmatosok számára több házat emeltetett.

Miután Poniatowsky a bevándorlókat kölcsönpenzzel segítette és miután templom építésre, lelkész-tanító jöve-

* Határszéli helység Galiczia s Bukovina közt, tulajdonképp Galicziához tartozik.

** *Bredetzky* „Hist. stat. Beitrag zum deutschen Colonialwesen in Europa.“

delmének biztosíthatására bel- s külföldről gazdag adományok érkeztek: úgy látszott, hogy a gyarmat virágzó jövőnek néz elébe; ámde — sajnos — a gyarmatosok közt kitört villongások, a moldvai fejedelemeznek* abbeli törekvése, hogy a posztógyárat Jassyba helyezze át, majd pedig az 1764-ik évben — az utolsó lengyel király választáskor — kitört zavargások, s az erre következett orosz-török háború (1768.) rohamosan sietteték e gyarmat feloszlását.

Már 1766-ban csak 4 protestáns család volt a colonián, s ez is elszéledt a posztógyárnak 1769. ápr. havában az oroszok általi feldúlása után.

Midőn Bukovina 1774-ben Ausztriának adatott át, volt ugyan még néhány prot. család *Zaleszczyki*ben és *Philippenben*, de miután az imaház lebomlott, s a lelkészi hivatal is áttétetett 1775-ben *Philippenből* *Zaleszczyki*be, s végre, miután 1790. szept. 10-én minden *Philippenben* épített ház leromboltatott — szó sem lehetett többé a philippeni német prot. gyarmat további fenmaradásáról.** Csodálatos véletlen! Épp midőn e gyarmat feloszláshoz állott közel, hihetetlen gyorsasággal virágzott fel egy másik dél felől!

II. Katalin cárnő rendeletére ugyanis báró *Gartenberg Péter*, az 1770. évben a Pruth folyó balpartján *Rohócznánál*, — *Csernovitz*tal átellenben — egy pénzverdét állított fel azon okból, hogy a Moldvában állomásozó orosz katonák könnyebben kaphassák zsoldjaikat, s munkásokul német protestánsokat alkalmazott.

Pár év alatt körülbelül 50 idegen család telepedett itt meg, többnyire kézművesek, kereskedők, úgyhogy egy mezőváros keletkezett az előbbi pusztaságon, mely előbb a pénzverde igazgatójától *Gartenbergnek*, majd később *Sadagóranak* neveztetett el.

Az orosz-török háborúnak 1774. júliusban történt befejezésével a pénzverde is megszűnt s báró *Gartenberg* a munkások egy részével visszatért hazájába.

Átadatván Bukovina Ausztriának, az első osztrák katonai kormányzója Bukovinának báró *Splényi*, az ott maradt protestánsoknak oltalmat, anyagi támogatást ígért, földet osztatott ki nekik, 1775. évre felmentette őket minden teher-viselés alul, egyúttal megígérte, hogy rendes községgé szervezkehdetésüket fensőbb helyen kieszközli; ámde az osztrák hadügyi kormány hallani sem akart e telepről, s megparancsolta *Splényinek*, hogy a *sadagorai* protestánsok és zsidók semminemű kéréseit, ajánlatát meg ne hallgassa, s dolgaikba ne avatkozzék.***

Ennek következtében *Sadagora* rövid idő alatt jelentéktelen faluvá lett, s benne a protestantismus is csaknem teljesen megszűnt!

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

Megjelentek: *Jób könyve*. Fordítási kísérlet prózában. *Sass Béla* ev. ref. theol. ak. tanártól. Ára 70 kr. Debreczen, a „Csokonai“ nyomda és kiadó részvénytársaság nyomása. 1894. A műizléssel és csinnal kiállított füzet kapható a fordítónál és a könyvkereskedők útján. Ajánljuk az érdeklődő szakkörök figyelmébe. — *Dőre Márton és Józán Áron beszélgetései*, írta *Papp Albert* drávaszabolcsi s. lelkész. II. kiadás, ára 10 kr., kapható szerzőnél. A kis füzet a nép számára készült, vallásos

* Gregor Ghika.

** *Wickenhauser*: „Die deutschen Siedelungen in Bukovina.“

*** A hadügyi tanács elnökének, *Hadik A. grófnak* 1776. máj. 15. kelt leírata.

irat. Dőre Márton (róm. kath. vallású) és Józán Áron (ref.) közt folyó egyszerű, népies párbeszédben ügyesen mutatja fel a szerző, hogy a prot. vallás tanai mind a szentírással, mind a józan észszel megegyeznek, ellenben a katolikus dogmák nagy része emberi találmány, üres külsőség. Tehát egy kis hittani vitázás, mely azzal végződik, hogy Dőre lassanként belátja a prot. vallás igazabb voltát és arra át is tér. A bibliában való alapos jártasság, a szentírás szellemének tiszta felfogása, itt-ott a felcsillanó romlatlan néphumor, a könnyen folyó népies gondolkodás- és írásmód, a bölcs mérséklet tűnik ki a füzetekben mindenütt; s óhajtható, hogy különösen oly vidékeken, hol a róm. kath. egyház folyton csábítgatja hitfeleinket, a lelkeszek a nép közt terjeszszék e füzetet; bizony sok ingadozó megerősödnék, sok eltévedett visszatérne hűtlenül s balgán elhagyott egyházunkba. Belső értékénél és olcsóságánál fogva is melegen ajánljuk lelkipásztoraink pártoló figyelmébe. — *A beregi ev. ref. egyházmegye* 1894. évi ápril hó 25., 26. és 27-dik napjain Beregszászban tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. Kiadta Zámbery Béla egyházmegyei főjegyző. — *Uj hangok*. Állatlelégiák, satírák s másfélék Ponori Thewrewk Árpádtól. Budapest, II. Szénatér, 1. sz. Ára ?

Az Athenaeum Képes Irodalomtörténetéből megjelent a 24-ik füzet. Ebben Angyal Dávid befejezi Kisfaludy Sándorról írt tartalmas cikkét, Négyesy László Bercsényi Dánielről, a Keszthelyi Helikonról s az ekkori nőköltőkről ír, végül Ballagi Géza a „Felvilágosodás Irodalma” cím alatt a múlt század végén keletkezett vallási és politikai röpiratokat ismerteti, érdekes kézzel mutatva be az akkori „aufklärísták” szellemi mozgalmait. Mind a három író már azelőtt bővebben foglalkozott a tárgyalt írókkal s vizsgálataik eredményeit itt mintegy összegezve nyújtják. Nem kevésbé becses a szövegben és mellékletekkel közölt nagyszámú képek sora: Kisfaludy Sándornak régi és új szobra, Bercsényinek a Kisfaludy-társ. ereklyetárából itt először közölt arcképe, heteyi szülőháza, továbbá „A magyarokhoz” című híressé vált költeményének első versszakai, niklai sírrelkéje és Festetics Györgynek arcképe; Ballagi cikkéhez: a Magyar Kurir című képe, Laczkovics János és Martinovics Ignác arcképe, végül az összeesküvők fája. Külön mellékletek: Kazinczy Ferencz arcképe (Kreuzingertől) és Kazinczy Kiss Jánoshoz írt levelének hasonmása járulnak a füzethez. A legközelebbi füzet, a boríték jelentése szerint, szeptember elején fog megjelenni. A monumentális vállalatot melegen ajánljuk az olvasók figyelmébe. Egy-egy füzet ára 40 kr., s bármely hazai könyvkereskedésben megrendelhető.

Iskolai értesítők.

2. Az *eperjesi* ág. hitv. ev. jogi és hittani akadémiát, főgymn. és tanítóképezdét magában foglaló *Collegium*, Hörk József igazgató szerkesztésében megjelent értesítőjét, mely 118 lapra terjed, Dr. Sarudy Vilmos nyitja meg „A szegények ápolásáról” cz. valóban tartalmas essay-jével, melyben tömören, monografikus alakban tárgyalva a szegényügyet, azt állami rendezéssel gondolja legjobban megoldhatónak. A *Collegium* 1893—94. évi történetének Símkó Endre tanítóképezdei, Perényi Vilmos főgymn. újonnan választott tanárok beiktatása, a Jókai Mór 50 éves írói jubileumán Dr. Schmidt Gyula collégiumi képviselő útján való részvétel, majd az egyházpoltikai mozgalmakhoz, majd a debreczeni tanártársak „Protestáns tanáregylet”-et alapítani célzó indítványához való

csatlakozás képezik a kiemelkedőbb örömteljes eseményeit. De természetesen a nagy hazafi Kossuth Lajos halála miatt beállott nemzeti gyász kifejezése borít gyászt az örvendetes eseményekre. Az ő emlékére — az egykori tanítványára méltán büszke intézet — gyászünnepelet rendezett, fájdalmának jegyzőkönyvileg ad kifejezést, szobrára 20 frtot szavaz meg s e célra az ifjuság körében gyűjtést rendez, melynek eredménye 285 frt 36 kr. Részletesen közölve vannak az adakozók nevei és nagy hazánkfának ez intézetből nyert bizonyítvány-másolatai.

A Mayer Endre dékán vezetése alatt álló hittani akadémián a működött tanárok száma 8, a hittanhallgatóké, mint általában úgy itt is csekély: 19. Annyira, hogy szinte meglep bennünket ezzel ellentétben a joghallgatók nagy száma 114, kik közül első alapvizsgát 27, másodikat 25 tett; államtudományi államvizsgára 3, jogtud. államvizsgára 6 jelentkezett. A jogi tanárok száma is négygyel több, mint a teológián; de hiszen ez nem csak Eperjesen van így.

A gymnasiumban a tanárok száma 12, a vallás és melléktárgyak tanáraival együtt 22; a tanulóké 296, kik közül ág. hitv. 93, ev. ref. 16, róm. kath. 45, gör. kath. 2, izraelita 140, csaknem fele az összes létszámnak. Anyanyelvre nézve magyar 151, német 122, tót 21, lengyel 2. Szóbeli érettségi vizsgára bocsátott 17, kik közül jelesen 1, jól 3, kielégítően 11 vizsgázott, míg 2 két hónap után teendő javítóvizsgára útasított. A gymn. többi osztályairól hiányzik a taneredményt feltüntető stat. kimutatás.

A Gamauf György igazgatása alatt álló s vele együtt 5 tanerővel rendelkező tanítóképezdében a növendékek száma 92 volt a magántanulókkal együtt, kik közül ág. hitv. 58, ev. ref. 3, róm. kath. 13, gör. kath. 12, izraelita 6; nemzetiségre nézve magyar 87, német 1, tót 3. Tanítóképeségi vizsgára jelentkezett 21, bocsátott 17, kik közül oklevelet nyert 14. — Általában elmondhatjuk, hogy e virágzó alma materre büszkeséggel tekinthetnek ág. hitv. testvéreink.

3. A *possonyi* theol. akadémia értesítője Schneller István igazgató szerkesztésében 36 lapnyi terjedelemben jelent meg.

Az intézetre vonatkozó igazgatói jelentésből első sorban is örömmel vehetjük tudomásul azon intézkedéseket, melyek az ifjuság körében nem éppen ritkán feltűnedező panszlavisztikus törekvések elfojtását célozzák. Nagyon kár és csak sajnálkoznunk lehet, hogy ezen intézkedések — azt hisszük — inkább csak theoretikus értékűek; ezek egyike a reversalis pedig nem is áll elvileg sem protestáns alapon, vele az illetők *hálátlanságát* célozza dokumentálni az intézet. Persze egy kis tévedés forog fenn, mert a nemzetietlen törekvés nem csupán hálátlanság, hanem *bűn* és a protestáns egyház szenyfoltja nézetünk szerint. Ettől eltekintve az intézet 1893—94. évi története a vezetők s hallgatók együttes és eredményes munkásságát tünteti fel. Az igazgató 3 évre újonnan megválasztott s az írásheli vizsgákat illetőleg azon újítás lett behozva, hogy az egyházi beszéd ne zárt teremben rögtönözve, hanem házilag készíttessék. Tanítói oklevél szerzésére a hittanhallgatók — bár nem kötelezőleg — úaltattak. Reformatioi emlék, majd Kossuth gyászünnepelet tartatott, melyen Trsztyénszky Ferencz esperes méltatta az elhunyt hervadhatatlan érdemeit. Majd a tanári kar irodalmi munkássága és Dr. Masznyik Endre „Pál apostol élete” cz. műve van méltatva behatóan. Végül a lelkesképzés fontosságáról és ezzel kapcsolatban azon

óhajtásról tétetik említés, hogy a főiskolai tanárok évi díjazása a megfelelő állásu állami tanerők díjazásával lehetőleg és fokozatosan egyenlővé teendő. Az intézet hallgatóinak létszáma 46 volt, kik közül alapvizsgára jelentkezett 16, szakvizsgára 15.

4. Az államilag segélyezett *csurgói* ev. ref. főgymnasium értesítője Dr. Vida Károly szerkesztésében 78 lapnyi terjedelemben tünteti fel az intézet 1893-94. évi történetét.

A tanévet szept. 5-én nyitotta meg alkalmi imával Matolcsy István hittanár és beszéddel Verbay István ig. tanácsi elnök. A tanárok Csáky Albin gróf nemes támogatásával kedvezően elintézték nyugdíjügye általános örömet és megnyugvást keltett. Az intézethez méltóan kifejezett nemzeti gyász mellett br. Vay Miklós ref. zsinati elnök s dr. Török József debreczeni tanár halála is méltó fájdalomt okozott. Majd a különféle intézeti és hazafias ünnepélyek teszik változatossá, — majd jótékony célú táncmulatságok, kirándulások fűszerezik a szakadatlan és kitartó munkásság napjait. 17 tanerő vezetése alatt 274 növendéke volt ez intézetnek, kik közül ev. ref. 104, ág. hitv. 10, róm. kath. 119, izr. 41; magyar 270, cseh 3, olasz 1. Erettségi vizsgálatra jelentkezett 14, szóbelire bocsáttatott 12, kik közül 3 utasított javító vizsgára.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A tiszántuli ev. ref. középiskolai tanáregyesület** által 1894. augusztus 24-én és 25-én Debreczenben tartandó közgyűlés programja. Augusztus 23-án. Déli 12 óra 16 perczkor megérkezés Szatmár és M.-Sziget felől. Délután 3 óra 28 perczkor megérkezés Püspök-Ladány felől, elszállásolás. Este 7 óraker találkozás a Nagyerdőn, a Dobos pavillonban. Augusztus 24-én. Dél előtt 7 óraker istenitisztszteleten megjelenés a nagytemplomban. Dél előtt $\frac{3}{4}$ -kor állandó bizottsági ülés a főiskola kisebbik tanácstermében. Ennek tárgyai: 1. A közgyűlés elé terjesztendő jelentések bemutatása. 2. Az írásban benyújtott indítványok előleges átnézése. 3. Folyó ügyek. Dél előtt 9 óraker közgyűlés a főiskola disztermében a következő tárgysorozattal: 1. Elnöki megnyitó. 2. Jegyző és pénztárnok jelentése. 3. Számadás vizsgáló bizottság jelentése. 4. Tanügyi szemle. Barkász Károlytól. 5. Az országos „Magyar protestáns tanáregyesület” ügye. Előadó Elek Lajos. Délután 2 óraker társas ebéd, későbbkijelölendő helyen. Délután 4 órától az országos tanszerkiállítás megtekintése. Délután 5 óraker gyám- és nyugintézeti közgyűlés, ennek tárgyai: 1. Pénztárnoki jelentés. 2. Számadásvizsgáló küldöttség jelentése. 3. Az orsz. nyugintézetbe átlépés ügye. 4. A bizottság által beterjesztett ügyek tárgyalása. 5. Folyó ügyek, indítványok. Augusztus 25-én. Dél előtt 8 óraker a közgyűlés folytatása. Tárgyak: 1. A tisztikar lemondása, tisztújítás. 2. Dóczi Imre felolvasása görögországi tanulmányútról. 3. A magyar protestáns tanárok anyagi helyzete. Előadó Elek Lajos. 4. Folyó ügyek, indítványok. 5. Szavazatszedő bizottság jelentése. 6. Jövő évi közgyűlés helyének és idejének megállapítása. Délután 3 órától az országos tanszerkiállítás és a helybeli közintézetek megtekintése. Délután 4 óraker az ev. ref. vallástanárok értekezlete. Debreczen, 1894. július 2. **A tiszántuli ev. ref. középiskolai tanáregyesület központi bizottsága.** Jegyzetek. 1. A magyar prot. tanáregyesület alapszabályainak tárgyalása csakis azon esetben fog megtörténni, ha az alakulást óhajtó ev. ref. és

ág. hitv. tanárok jelentékeny számmal fognak megjelenni a közgyűlésen. Ez esetben az egyesület megalakulása is megtörténhetik. Bizalommal kérjük tehát a tisztelt kartársakat, hogy a közgyűlésre minél nagyobb számmal sziveskedjenek megjelenni. 2. A központi bizottság fölkéri az illetékes tanárkarokat, hogy a nyug- és gyámintézeti, továbbá az egyesületi pénztárról vezetett s a központi bizottság által megvizsgáltatott számadások felülvizsgálása végett saját kebelükből küldjenek ki egy-egy tagot, kik ezen feladatukat Debreczenben, a közgyűlés előtti napon, augusztus 23-án teljesítendik, mely czélból ezen nap délelőtti 9 óraker a gymnasimi irodában tartandó ülésre meghivatnak. 3. A közgyűlésen csak azon indítványok tárgyalatnak, melyek legkésőbb a közgyűlést megelőző napon, írásban benyujtatnak az egyesületi elnökhöz. 4. A közgyűlésen megjelenni szándékozó egyesületi tagok, küldöttek és vendégek sziveskedjenek bejelenteni eme szándékukat augusztus 20-ig Géresi Kálmán egyesületi elnöknel, hogy az elszállásolás ügyében idejében lehessen intézkedni.

— **Tanítóképességi vizsgálatok.** *A debreczeni ev. ref. tanítóképezdében* a tanítóképességi vizsgálatok folyó évi aug. hóban ily renddel fognak megtartatni: *aug. hó 26-ik napján a vizsgálatra jövők jelentkeznek* az intézet igazgatójánál, beterjesztvén tanítóképezdei, esetleg érettségi vagy akadémiai bizonyítványaikat, keresztlevelöket s a már tényleg alkalmazott tanítók az egyházközség előjárósága által kiállított s az illető esperes úr által megerősített szolgálati bizonyítványaikat; *augusztus hó 27-én írásbeli, következő napjain pedig a szóbeli és gyakorlati vizsgálatok* fognak megtartatni.

— **Adományok a debreczeni prot. egyetemre** jun. 15-től jul. 5-ig. A homoki egyháztagok adománya 4 frt 70 kr. A komádi egyháztagok adománya 15 frt 64 kr. Nagy Dániel komádi lelkész adománya 50 frt. A komádi egyház 1894-től 5% kamat fizetés mellett 300 frt alapítványt kötelez. A m.-tarpai egyház 1894-től évi 8 frt fizetés mellett 100 frtról szóló aláírását beküldi. A székely-egyleti tak.-pénztár adománya 10 frt. A helybeli m. kir. pénzügyi tisztviselők teke-egylete 75 forint. A Serényi Imre csödtömegéből fenmaradt egy rész a hitelezők által az egyetem-alapra adományoztatott 369 frt 31 kr. Az aradi egyház alapítványa 50 frt.

— **A szathmári ev. ref. egyházmegyében** már régibb idő óta dicséretes buzgalommal munkálkodó „tiszavidéki” és „szamosmelléki” lelkészi kör f. hó 5. napján tartotta meg egyetemes értekezletét Óvárban. Az életerejük teljességében viruló szatmármegyei lelkészek és családjaik egészen benépesítették, a különben kevés számu üdülő beteg által látogatott eme csendes kis gyógyfürdőt, mely úgy egészséges levegője, csinos berendezése s korszerű épületei, mint főleg olcsóságánál fogva sokkal nagyobb pártolásban is részesülhetne. Az értekezletet d. e. 10 óraker a fürdő tágas éttermében, Szilágyi József sályi-i lelkész, mint a szamosmelléki kör elnöke, velős beszéddel nyitotta meg, míg Bélteki Albert, a tiszavidéki testvérkör elnöke meleg hangon üdvözölte a közös értekezletre egybegyűlt lelkészeket s az érdeklődő lelkes egyháztagokat. Az értekezlet kimondotta, hogy az egyházmegye minden lelkészének saját maga által megírt életrajzát levéltárban óhajta megőriztetni; továbbá, hogy a lelkészi fizetés rendezése s az egységes egyházi adózási rendszer megállapítása tárgyában megkeresést intéz az egyes lelkészi körökhöz, hogy aztán azokkal egyetértőleg tétessék meg az indokolt felterjesztés az egyházmegyei és egyházkerületi hatóságokhoz. Ezt a két pontot Gönczi Sándor értekezlet

jegyző referálta, melynek befejeztével Kiss Lajos, a belmissiói teendőkről tartott felolvasást. Sok olvasottságra, ügyszeretetre és gondra valló elaboratumát a plenum elismeréssel méltányolta, de csakis annyit mondott ki, hogy a belmissió terén minden lelkész saját viszonyaihoz képest működjék. F. Varga Lajos a szathmári irodalmi kör eddigi organumát, a „Szathmári Hírlap”-ot vette kritikai bonczkés alá, azt túlságosan világiasnak s drágának is jelezvén. Ellenében az épen jelenlevő szerkesztő védekezett s remélhetőleg meg lesz a felszólalásnak a maga haszna. Ugyancsak F. Varga Lajosnak az egyetemes lelkészi gyámintézetre vonatkozó javaslati indokolása elfogadhatott s ez felterjesztetik az egyháznegyére. Az egész értekezletnek kiválóan ünnepélyes jelleget kölcsönzött az ősz Kiss Áron püspök úr jelenléte, a kit a gyűlés folyamán történt megérkezésekor riadó éljenzéssel, Szarka Boldizsár esperes pedig az összes lelkészi kar nevében szíves üdvözléssel és örömmel fogadtak, a ki az irányában nyilvánuló eme közvetlen benső ragaszkodás láttára meghatottan válaszolt. — Délben rendkívüli részvétel mellett közös ebéd rendeztetett, melyen számos pohárköszöntő hangzott el a köztisztelt püspök egészségére. Az este beállta előtt Kiss Áron püspök úr Porcsmárára tért vissza, a traktus pásztorai és a két szomszédos egyházmegyéből is résztvevő kartársak pedig szellemileg gyarapodva, lelki'eg üdülve, maradandó emlékekkel távoztak az óvári fürdőből. Vajha minden egyházmegyében létesülnének ilyen lelkészi körök!

—f.

— Nem régen még egész örömmel hirdettük, hogy a Sárospatakon *Dr. Bartha Béla* szerkesztésében előállított, minden irányban független s egyetlen magyar prot. politikai lap, az *Óráló* e hótól kezdve a fővárosi lapok alakjára hetenként háromszor fog megjelenni, — most pedig fájdalommal kell regisztrálnunk, hogy a munkás szerkesztő az 53-ik számban közölt búcsúszavával a derék lapot ideiglenesen beszüntette. Beszüntette pedig — és ezt még keservesebben esik leirnünk — a prot. közönség indolentiája miatt. 600—700 ember, legtöbbször szegény prot. lelkészek jelentkeztek előfizetőkül, a mikor legalább is kétannyi kellene. A szerkesztő a mellett, hogy idegemészto munkát kellett végeznie, felév alatt 3800 frtot fizetett reá vállalatára. Szomorú jelensége az időknék. Szóval hetvenkedünk s bizonyítjuk protestáns voltunkat, de tettekkkel áldozatkészségünket kimutatni vonakodunk. Esztendőnk óta alig volt egyházi gyűlés, értekezlet, összejövetel, a hol hathatósan ne lett volna hangoztatva, hogy szükségünk van nekünk protestánsoknak egy politikai organumra, mikor pedig ez megszületik és derekasan munkálkodik, a helyett, hogy folytonos fejlődését elősegíteni iparkodnánk, szép esendesen kimulni engedjük. Az *Óráló* hivatása magaslatán állott, mindenféle tisztos nevet vivott ki magának s bizony megérdemli tőlünk a pártfogást. *Dr. Bartha Béla* méltó szemrehányásképen említi fel búcsúszavában, hogy az *Alföld számos népes egyházából egyetlen előfizető sem jelentkezett egész félév alatt*. Ezt magunknak megmagyarázni sem tudjuk. Épen a tehetős és népes alföldi eklézsiáknak kellene jó példával előljárniok, — mit várjunk akkor a szegényebektől? Mi reméljük, hogy az *Óráló* a magyar prot. közönség nem engedí végképen megszűnni s ebben a reményben emeljük fel szavunkat, buzdítva és bátorítva mindenkit e szépen indult, hézagpótló és hivatásszerű lap támogatására. — *Hu még július hó 20-ig elzgen jelentkeznek az előfizetők, akkor Dr. Bartha újra megindítja, illetve tovább folytatja lapját*. E rövid napok és e napoknak mozdulat-

larsága vagy föllelkesülése döntik el tehát az *Óráló* sorsát. Mi bizodalommal reméljük nemcsak a lap anyagi fenmaradását, hanem egy széleskörű, nagy írói gárda előállítását is, a mely tollával híven fogja támogatni a szerkesztőt s ez által szolgálni a magyar prot. egyház érdekeit. Mert igaz az, a mit a szerkesztő maga panaszol, hogy neki csaknem erejét meghaladó szellemi munkát kellett egymagának végeznie, hogy az *Óráló* feladata magaslatán tartsa. Sorakozzék mellé mindaz, a ki érzi, hogy neki a magyar prot. közönséghez szólani valója van!

— **Szives kérelem.** Mindazokat, egyházainkat, egyeseket és testületeket, kikhez a révi ev. ref. missioi egyház templom- és torony-építésére vonatkozó adakozási felhívásunkat megküldöttük: tisztelettel kérem, hogy a gyűjtő-íveket az elszámolás megejthetése céljából legkésőbb f. hó végéig visszajuttatni méltóztassanak! Rév, 1894. július 11. Karácsony Imre, ev. ref. missioi körlelkész.

TARTALOMJEGYZÉK: A vallástanítás kérdéséhez. Vidéki. — Tárca: Jób könyve. Sass Béla. — Fizetés-e a stóla? Nagy Sándor. — Régiségek. Révész Kálmán. — Részletek a bukovinai protestantismus történetéből. — Irodalom. — Iskolai értesítők. — Különnfélék. — Hirdetések.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

Dr. ERDŐS JÓZSEF és Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázati hirdetés.

A *debreczeni* ev. ref. egyház által fentartott felsőbb leányiskolánál a német nyelv tanszékére pályázat hirdettetik.

Heti órák száma 20.

Javadalmazás 800 frt. és 200 frt. lakbér, mely évnegyedes részletekben az egyház által az intézet pénztárából előzetesen fizettetik.

Pályázhatnak a német nyelv és irodalomból polgári vagy közép iskolákra képesített ev. ref. vallású férfiak vagy nők.

Kellő okmányokkal felszerelt kérvények *augusztus hó 10-ig* az intézet igazgatóságához küldendők.

A megválasztott köteles állását a f. évi szeptember 1-én elfoglalni s ezt az iskolai év végéig el nem hagyhatja.

Vizgázott, de oklevelet még nem nyert egyének is pályázhatnak, azonban megválasztásuk esetében csakis oklevelük megszerzése és egy évi sikeres működésük után állandósíthatnak.

Debreczen, 1894 július 6.

Kiss Albert,

az igazgató tanács elnöke.

Pályázat.

A *fehér-gyarmati* ev. ref. egyház elemi népiskolájában egy újonnan szervezett *tanítónői állásra* pályázat nyitattik. Fizetése egy évre: 400 frt havi részletekben, három öl fa beszálítva, hat köből kollektá buza a gondnoktól átvéve. Lakást egyelőre az egyház nem adhat, mert nincs. Kötelessége: a II—VI. leányosztályokban női kézimunka-tanítás szerdán és szombaton délután; az iskolaszék által kijelölendő leányosztályok tanterv szerinti tanítása.

A megválasztandó állását köteles f. év szept. 1-én elfoglalni.

A pályázók ev. ref. vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanítói képesítettségüket, eddigi szolgálatukat feltüntető okmányokkal felszerelt folyamodványukat alantírt iskolaszéki elnökhöz f. évi *julius 15-ig* küldjék be.

Fehér-Gyarmat, 1894. jun. 20.

Fábián Károly,
iskolaszéki elnök.

3-3

Pályázat tanári állásra.

A *h.-nánási* ev. reform. hat osztályú gymnasiumban üresedésbe jött: 1. *német-magyar*, esetleg *német-latin* és 2. *történelem-latin* nyelvi tanári székekre a pályázat meghosszabbítottatik.

Fizetés: minden egyes tanszéknél 1200 frt lakbérrel együtt, az egyház pénztárából évnegyedenként előre fizetve. A kívánt oklevéllel bíró egyén egy évre, mint ideiglenes rendes tanár alkalmaztatik s csak ezen idő alatt kifejtett sikeres működése után állandósíttatik, a mikor is a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanárok gyám és nyugintézetnek, esetleg az országos középiskolai tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagja leend.

Nem okleveles, de szaktárgyaiból vizsgázott egyén csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre választatik 900 frt évi fizetéssel, de ha ez idő alatt a kívánt tárgyakból oklevelet szerez és sikeres működést mutat fel a következő évben mint rendes tanár állandósíttathatik. Végre, ha okleveles, de nem a hirdetett tanszakra képesített egyén választatnék, az szintén csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre alkalmaztatik, fizetése azonban 1200 frt lesz.

Pályázhatnak protestáns vallású okleveles tanárok és tanárjelöltek.

A megválasztott egyén állomását f. év augusztus végén, legkésőbb szept. 1-én köteles elfoglalni, s a rendes tanárnak megválasztott, ha családos, 40 frt, ha pedig nőtlen, 15 frt költözködési általányt kap; ez összeget azonban,

ha állomását 3 év letelte előtt elhagyja: vissza tartozik téríteni.

A pályázati kérvények keresztlevéllel, esetleges katonai szolgálatokat igazoló irattal, továbbá végzett tanulmányaikat feltüntető hiteles okmányokkal, végre orvosi bizonyítvánnyal felszerelve f. évi *julius 25-éig* az ev. ref. egyháztanács elnökségéhez küldendők.

Kelt H.-Nánáson az ev. reform. egyháztanács 1894. július 2-án tartott üléséből.

Kállay Imre,
főgondnok.

2-2

Benkő Lajos,
ev. ref. lelkész-elnök.

Pályázat.

A *kis-újszállási* államilag segélyezett ev. ref. főgymnasium igazgató-tanácsa a következő rendes tanszékekre hirdet pályázatot:

1. Német-magyar nyelv és irodalom.
2. Óclassica-philologia.

E tanszékek a nagyméltóságú vallás és közokt. m. kir. miniszter úr kinevezése alá esnek, az alkalmazott azonban egy évi sikeres működés után fog állandósíttatni.

Csak ev. ref. vallásúak pályázhatnak. Mindaddig, míg az orsz. tanárai nyugdíj életbe nem lép, a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanári nyugdíj és gyámintézetnek köteles tagjai lesznek.

Oklevéllel nem bíró tanárjelöltek is pályázhatnak, mely esetben mint helyettes tanárok nyerne alkalmazást helyettes tanári fizetéssel.

A rendes tanár fizetése 1200, azaz egyezerkétszáz forint (2400 korona) kétszáz forint lakpénz (400 korona) és négy izben 50—50 frt (100 korona) ötödéves pótlék.

A helyettes tanár fizetése 800, azaz nyolczszáz forint (1600 korona).

A megválasztott s megerősített tanárok tanszékeiket székfoglaló értekezéssel tartoznak elfoglalni.

A pályázók a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz intézett folyamodványaikat legkésőbb f. évi július hónap 31-ig az alólírott elnökségnél nyujtsák be.

E folyamodványukban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésük, eddigi netáni alkalmazásuk, okmányokkal igazolandók.

A kinevezett vagy megválasztott folyó évi szeptember hó 1-ső napján tartozik hivatalát elfoglalni; szükség esetén köteles más rokon tantárgyakat is előadni.

Kelt Kis-Ujszálláson, az ev. ref. főgymn. igazgató tanácsnak 1894. évi június hó 17-én tartott ülésében.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, ig. tan. elnök.

2-2